

פתרון בחינת הבגרות בעברית א'

יחידת לימוד אחת

חורף 2014

מספרי השאלון: 210, 11107

מוגש על ידי:

ישראלה דוד

מורה לעברית ברשת בתי הספר של

יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

מדינת ישראל

משרד החינוך

א. סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר על-יסודיים

ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים

מועד הבחינה: חורף תשע"ד, 2014

מספר השאלון: 210,011107

עברית: הבנה, הבעה ולשון

שאלון א'

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון — הבנה והבעה — 50 נקודות

פרק שני — אוצר המילים והמשמעים; מילות היחס — 26 נקודות

פרק שלישי — תחביר ומערכת הצורות — 24 נקודות

סה"כ — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות:

(1) יש לענות על כל השאלות **בגוף השאלון**, לפי ההוראות.

(2) לכתובת טיוטה אפשר להשתמש בעמודים האחרונים (22-23) של השאלון.

(3) הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

הערה: קישורית לדוגמאות תשובה לשאלון זה תתפרסם בדף הראשי של אתר משרד החינוך.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

2 - 2 - הבנה, הבעה ולשון א', חורף תשע"ד, מס' 210,011107

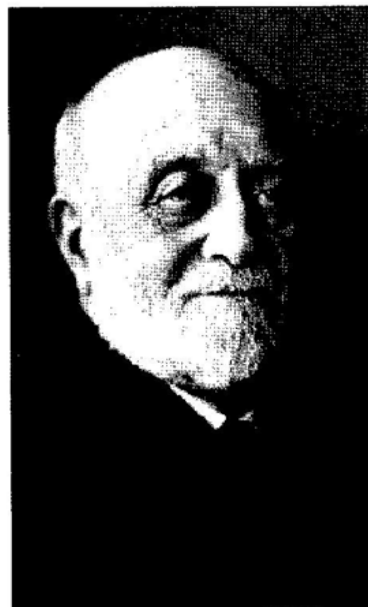
לפניך מאמר ושני קטעים הנלווים לו. קרא אותם, וענה על השאלות שאחריהם.

דוד ילין איש הרוח והמעש

מנהיגותו של ילין בתחומי החברה, התרבות והחינוך

(מעובד על פי בורשטיין, ר'. "דוד ילין איש הרוח והמעש: מנהיגותו של ילין בתחומי החברה, התרבות והחינוך".

מים מדלין: שנתון המכללה הדתית למורים ע"ש ליפשיץ, 19-20 [תשס"ח-תשס"ט], עמ' 307-337)

דוד ילין (תרכ"ד 1864 - תש"ב 1941) נולד בירושלים, והיה מורה, מחנך ומנהיג ציבור שהשפיע על חיי היישוב בתחומים רבים. פרשת חייו שזורה במסכת תקומת עמנו בארצנו: הוא השקיע את כל כוחו ומרצו כדי להקל את מצוקת היישוב בעתים קשות, פעל למען בניין ירושלים – יזם הקמת שכונות חדשות ומוסדות תרבות – וכן פעל למען תחיית הלשון העברית והשְׂרָשָׁתָה.

על אישיותו של דוד ילין אמר י' בורלא⁽¹⁾ כי היא מאירה כאורו של כוכב בשמי ארץ-ישראל. לפי ש' הרמתי⁽²⁾, באישיותו של ילין התמזגו ערכי מסורת של יהדות אשכנז שספג ממשפחת אביו, וערכי מסורת של יהדות המזרח שספג ממשפחת אמו.

ילין לא היה איש מלחמה ופולמוס, הוא האמין בכוחה של ההסברה ובערכה של התפיסה השכלית. במאמר זה נאיר במיוחד את החזון והעשייה של ילין בתחומי החינוך והלשון העברית.⁽³⁾

דוד ילין פעל רבות למען החינוך העברי בארץ-ישראל. הוא לימד בבית הספר של "כל ישראל חברים" (כי"ח) ובבית המדרש למורים מיסודה של חברת "עזרה", ובהמשך מונה למנהל בית המדרש. עם פתיחת האוניברסיטה העברית בירושלים הוזמן ללמד שירה עברית של ימי הביניים ודקדוק עברי. יותר מחמישים שנה הוא עסק בחינוך עברי, ובתקופה זו הוא חיבר ספרי לימוד.

על שני מקצועות הוראה הטביע ילין את חותמו: תנ"ך ודקדוק. בהוראת התנ"ך הוא חידש כי במקום לדון רק במילה יחידה או בפסוק יחיד יש לדון קודם כול ביצירה השלמה, כלומר לקרוא ולהבין את הפרק בשלמותו, ורק לאחר מכן לדון בפירוש הפרטים. בהוראת העברית פיתח ילין את "השיטה הטבעית", כלומר לימוד עברית בעברית. בתרנ"ט פרסם את "לפי הטף", מדריך למורה, וכינה אותו "ספר להורות ילדי ישראל לדבר עברית בלא עזרת תרגומים".

(1) יהודה בורלא – סופר ישראלי.

(2) פרופ' שלמה הרמתי – מומחה בין-לאומי בהוראת עברית.

(3) במאמר המקורי מפורטת עשייתו של ילין גם בתחומי החברה והתרבות.

ילין היה מורה ומחנך משורש נשמתו. הוא סימל באישיותו, בכוחותיו הרוחניים ובכושרו המעשי והארגוני את המחנך הארץ-ישראלי. תפיסתו החינוכית הייתה הן יהודית-מוסרית הן השכלתית-כללית-מדעית. השקידה הרבה, הפעילות הנמרצת והעבודה המתמדת אפיינו את ילין המורה. י' בן-צבי⁽⁴⁾ הילל את הטיולים והסיורים שערך ילין בארץ עם חבריו המורים ותלמידיהם; הללו נעשו בדרכים לא סלולות ובכלי הרכב הרעועים של אותה תקופה, והיה בהם משום חידוש שלא ידעו כמוהו באותה עת בארצות אחרות. החידוש הזה נבע מן הרצון האדיר להכיר את הארץ וללמוד על עֵבְרָה.

קטע נלווה 1:

ועד הלשון העברית

(מעובד על פי סיוון, ר'. ועד הלשון העברית. לשוננו לעם, מ'-מ"א [תשמ"ט-תש"ן]. כפי שהופיע באקדמיה ללשון העברית. ק"ו לבנייהודה – כן לעברית, [תשס"ח])

"ועד הלשון העברית" נוסד בשנת תר"ן (1890). זה היה גוף ציבורי שמטרתו הייתה להחיות את הדיבור העברי ולהפיצו. אליעזר בן יהודה היה אחד ממייסדי הוועד. הוועד צירף אליו מורים ומבני לשון, וביניהם גם דוד ילין, שמאוחר יותר כיהן שנים רבות כנשיא הוועד. אחד התפקידים שקבע הוועד לעצמו היה "להכשיר את הלשון העברית לשימוש בתור לשון מדוברת בכל ענייני החיים בבית, בבתי הספר, בחיים הציבוריים, במסחר ובקניין, בחרושת ובאמנות, בחכמות ובמדעים".

בוועד נערכו דיונים נרחבים בבעיות הלשון העברית, בשאלות העוסקות במילים ובמונחים המחודשים, בכתוב העברי, במבטא העברי, במילים הלועזיות וכיו"ב.

עם קום המדינה נוסדה ה"אקדמיה ללשון העברית" שהחליפה את "ועד הלשון העברית".

כאמור, דוד ילין פעל רבות גם להחייאת השפה העברית. הוא היה פעיל באגודות ובוועדים שונים לקידום השפה העברית. בין היתר הוא היה פעיל ב"ועד הלשון העברית", ושימש נשיאו בשנים תרע"ד-תש"ב.

בשנת תרפ"ב שלחו ילין ובן-יהודה, שני נשיאי "ועד הלשון העברית", תַּזְכִּיר לנציב העליון⁽⁵⁾, ובו ביקשו להכיר בשפה העברית בתור אחת משלוש השפות השולטות בארץ, נוסף לאנגלית ולערבית. הם הציעו שהלשון העברית תהיה נהוגה בכל המסמכים הרשמיים גם במקומות שאין בהם יהודים, כי ייתכן שבעתיד יהיו. כארבעים שנה היה ילין הרוח החיה ב"ועד הלשון העברית" והטביע בו את חותם אישיותו.

דוד ילין אף חידש כמה מילים בעברית: צילום וצֶלֶם (במקום

החידושים המסורבלים 'ציור אור' ו'צייר אור' של בן-יהודה), בדיחה, חקלאי, חשדנות, טַרְדָן, קֶטֶר, מַצְפֵּן, שחקן ועוד. כל מילה שחידש הוא שיבץ במאמריו.

(4) יצחק בן-צבי – הנשיא השני של מדינת ישראל, היסטוריון ומראשי תנועת העבודה בארץ-ישראל.

(5) הנציב העליון – הממונה מטעם ממשלת בריטניה על השלטון בארץ-ישראל בתקופת המנדט.

4 - הבנה, הבעה ולשון א', חורף תשע"ד, מס' 210,011107

בשנת תרס"ב השתתף ילין בהתכנסות של אחדים ממשכילי ירושלים, שנערכה ביוזמת בן-יהודה. מטרת ההתכנסות הייתה "לכונן עיר עבריה אשר לשונה תהיה עברית". כדי להגשים מטרה זו ביקשו החברים לייסד תחילה שכונה אחת שכל תושביה ידברו עברית. לשם כך יינקטו האמצעים האלה: מחזות ילדים בעברית, ערב שעשועים בעברית ועוד.

60

קטע נלווה 2:

מלחמת השפות

(מעובד על פי רוזנטל, ר'. "מדען, דבר עברית: על הגפרור שהצית את מלחמת השפות; וגם: כללים לשימוש בלשון מדעית בכלי התקשורת". **הד האולפן החדש**, גיליון 100 [חורף 2013, תשע"ג] עמ' 15-21)

הקרב על שפת ההוראה בטכניון היה שיאו של מאבק ורגע מכונן בתחיית העברית. במוקד המאבק עמדה חברה יהודית גרמנית בשם "עזרה", שסייעה בהקמה של מערכת חינוך עברית מפוארת ברחבי הארץ, והיה לה חלק בתרומה של מערכת החינוך לתחיית הלשון העברית. עם זה רצתה "עזרה" שהלימודים במקצועות המדעיים בטכניון יתקיימו בגרמנית. ראשי "עזרה" ותומכיהם טענו ש"אין השפה העברית כשרה עדיין, מחוסר מונחים טכניים, לשמש אמצעי להקניית הלימודים המדויקים [=לימודי המדעים]". צריך לציין שבאותה עת שלטה השפה הגרמנית בתחום המדעים בכל אירופה.

ראשי הציונות ומנהיגי הסתדרות המורים יצאו למלחמת חורמה נגד "עזרה". המאבק הסתיים בניצחון השפה העברית, ובעקבות כך מעמדה בארץ התחזק מאוד.

בתחילת הסכסוך בעניין השפה העברית, הידוע בכינוי "מלחמת השפות", לא רצה ילין להבליט את עצמו. דרכי השלום שלו, מעמדו הרשמי בחברת "עזרה", פנותו הפנימית והכרתו שאי-אפשר להתעלם מפעולותיהם ומהישגיהם החינוכיים של מוסדות "עזרה" גרמו לו לדחות את השתתפותו הגלויה במאבק למען העברית, אך לא היה ספק מהי עמדתו במחלוקת. כשהחליט ילין להכריע, נעשה ניצחונה של המלחמה למען העברית ודאי. הוא העמיד את כל יוקרתו האישית והחינוכית לצד הלוחמים, הקריב את כל זכויותיו ומשכורתו, הזעיק את בני ירושלים, ועורר את הרוחות נגד אלה הרוצים להשליט את השפה הגרמנית בארצנו. הוא נשא נאומים, כתב תזכירים, פרסם כרוזים, פנה לעיתונאים, ושלח מכתבים לאישים בעלי השפעה. זו הייתה המלחמה היחידה בחייו שניהל ילין בפומבי.

65

70

75

80

בכ"ב בכסלו תש"ב הלך לעולמו דוד ילין, המנהיג בעל הנטייה לרוחניות, למדע ולספרות, שהיה גם בעל גישה מעשית וזיקה לציבור. השילוב המיוחד בין מזרח למערב ובין הדת להשכלה עשה אותו לסמל לשילוב בין-תרבותי.

85

- 5 - הבנה, הבעה ולשון א', חורף תשע"ד, מס' 210,011107

פרק ראשון — הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה ענה על כל השאלות 1-6.

1. דוד ילין נחשב לחדשן בדרכי ההוראה שלו.

הוכח קביעה זו באמצעות שלוש דוגמאות מן המאמר. (6 נקודות)

א. בתנ"ך קראו והבינו את הפרק בשלמותו, ורק לאחר מכן דנו בפירוש של מילה או פסוק.

ב. בעברית - לימדו עברית בשפה העברית (ולא בשפות אחרות או בעזרת תרגומים).

ג. הכרת הארץ ועברה בעזרת טיולים וסיורים.

2. מן המאמר אפשר ללמוד על מצב היישוב היהודי בארץ-ישראל בתקופה שבה חי דוד ילין.

ציין שני מאפיינים של מצב זה בתקופתו של ילין, על פי המאמר. (6 נקודות)

- הישוב סבל ממצוקה

- דרכים לא סלולות

- כלי רכב רעועים

3. לפי המאמר, "מלחמת השפות" הייתה המלחמה היחידה שניהל דוד ילין בפומבי.

א. מדוע דווקא ב"מלחמת השפות" בחר דוד ילין להביע לבסוף את דעתו בפומבי? בסס את

דבריו על המאמר ועל קטע נלווה 2. (4 נקודות)

דוד ילין בטבעו היה איש שלום, בעל הכרה בהישגים ובפעולות של מוסדות "עזרה".

ברגע שהמאבק תפס תאוצה והיווה רגע מכונן בתחיית העברית, החליט להכריע, ונלחם

בכל דרך אפשרית להביא לנצחונה של השפה העברית.

(שים לב: סעיף ב של שאלה 3 בעמוד הבא.)

/המשך בעמוד 6/

- 6 - הבנה, הבעה ולשון א', חורף תשע"ד, מס' 210,011107

- ב. גם בימינו מתנהל ויכוח בעניין שפת ההוראה במוסדות להשכלה גבוהה. לא מכבר פורסם שבטכניון מבקשים ללמד קורסים מסוימים בשפה האנגלית, ובימי עיון ובכינוסים מציגים חוקרים ישראלים את מחקריהם באנגלית. רבים מתנגדים לכך. הבע את דעתך בעניין זה, ונמק אותה. היעזר במאמר ובקטע נלווה 2. (6 נקודות)

כל תשובה שתקבל ובלבד שתהיה מנומקת היטב!

4. היחס האוהד של הכותבת כלפי דוד ילין מובע הן בדברים של הכותבת על האיש הן באזכור של דברים שאמרו עליו אישים חשובים. א. העתק מן המאמר ארבעה צירופים או מילים המבטאים את היחס האוהד של הכותבת כלפי ילין. (4 נקודות)

שורה 14 - "נאיר במיוחד..."

שורה 21 - "הטביע את חותמו..."

שורה 27 - "ילין היה מורה ומחנך משורש נשמתו..."

שורה 85 - "סמל לשילוב בין תרבותי..."

- ב. בחר באחד האישים הנזכרים במאמר, והסבר כיצד בא לידי ביטוי בדבריו יחסו האוהד כלפי ילין. (3 נקודות)

י. בורלא אמר כי אישיותו של דוד ילין מאירה כאורו של כוכב בשמי ארץ ישראל.

בעצם הדימוי המעצים אנו רואים יחסו האוהד.

5. עם תחיית הלשון העברית הועלתה הצעה לכתוב עברית באותיות לטיניות; כך למשל המילה "עברית" תיכתב: Ivrit.

קרא את קטע I שלפניך ובו עמדת דוד ילין בנוגע להצעה זו.

I

חושב הנני כי השפה שבעל פה והשפה שבכתב קשורות קשר טבעי אשר לא יוכל להינתק, ויחד הן יוצרות דבר אחד, היא השפה הלאומית של כל עם ועם. וכשם שבשפה שבעל פה ישנן צורות קיימות בלתי משתנות בעיקרן במבטא, כן ישנה לשפה שבכתב צורתה הקבועה לה, ואשר בה מכירים אותה תמיד. זוהי צורת כתיבתה ואופן כתיבתה שאי אפשר להם להשתנות.

(כפי שהופיע אצל בורשטיין, ר'. "דוד ילין איש הרוח והמעש: מנהיגותו של ילין בתחומי החברה, התרבות והחינוך".

מים מדלי: שנתון המכללה הדתית למורים ע"ש ליפשיץ, 19-20 [תשס"ח-תשס"ט] עמ' 334-335)

גם בתקופתנו הצעה זו עולה לדיון. קרא את קטע II שלפניך ובו עמדת פרופסור עוזי אורנן, בנוגע להצעה.

II

כל מי שהתנסה בהוראת העברית יודע עד כמה מכביד הפתב העברי על הקניית השפה. הקושי נובע מן הליקויים של שיטת הכתב העברי, שאינה מסמנת את מרבית התנועות [למשל את המילה "מדבר" אפשר לקרוא "מִדְבֵּר" או "מִדְבֶּר"].

הכתב הלטיני מוכר לכל יושבי הארץ ובמיוחד ל"ילדי המחשב" של השנים האחרונות. דרך התעתיק ללטינית – כתיבת העברית באמצעות אותיות לטיניות – נוכל להקנות לתלמידינו את המבנה השלם והברור של המילה העברית. בכך האנגלית לא תהיה להם השפה היחידה שהכתב הלטיני משמש אותה. יתברר להם כי כמו עשרות שפות אחרות, גם את העברית על מבנה המילים המגוון שבה פתב זה עשוי לשמש.

(מעובד על פי אורנן, ע'. "התעתיק לאותיות לטיניות בהוראת עברית". בתוך א' רודריג שורצולד ור' ניר [עורכים].

ספר בן ציון פישלר – מחקרים בלשון העברית והוראתה [2001])

השווה בין שני הקטעים II-I מן הבחינות האלה: העמדה של כל כותב כלפי ההצעה והנימוקים של כל כותב לעמדתו. כתוב את דברך בפסקה. (7 נקודות)

דוד ילין מתנגד להצעה לכתוב עברית באותיות לטיניות בטענה, שהשפה בע"פ והשפה בכתב

קשורות קשר טבעי אשר לא יוכל להינתק. כמו כן הן יוצרות דבר אחד והוא השפה הלאומית

של כל עם ועם, לעומת זאת עוזי אורנן תומך בטענה שהכתב הלטיני מוכר לכל יושבי הארץ

ובמיוחד, "לילדי המחשב" ודרך התעתיק יוכל להקנות לתלמידים את המבנה השלם והברור של

המילה העברית.

/המשך בעמוד 8/

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

פרק שני – אוצר המילים והמשמעים; מילות היחס

(26 נקודות)

בפרק זה ענה על כל השאלות 7-12.

(21 נקודות)

אוצר המילים והמשמעים

7. במילון אבן שושן (2003) מובאים בערך ח-נ-ך הפעלים "חנך" ו"חנף".

קרא את הכתוב בערך זה, וענה על הסעיפים שאחריו.

חנך [ארמית: חנך; ערבית: חנף]

~ פעל **חנך** פ"י 1. חידש, התחיל להשתמש, ערך טקס פתיחה (חנפה) של בית חדש, של מפעל וכדומה: "ויחנכו את-בית ה'" (מלכים א ח סג). "בנה בית חדש וחנכו" (תוספתא סוטה זכ). ראש העיר חנף את הפכיש החדש. 2. למד, הדרוך, אמן: "חנף לנער על-פי דרכו" (משלי כב ו) [במשמעות זאת רווח יותר בניין פיעל: חנף]. – [לחנף את-, חונף, יחנף]

~ פעל **חנף** פ"י 2. פתח ועיצב את האפי, המדות, הנימוסים: "מלמדי תינוקות... הן שמלמדים ומחנכין אותן בדרך טובה" (רש"י בבא כזא ח:). המורה מחנף את תלמידיו. אישיות מחנכת. 2. למד והדרוך, אמן והרגיל: "התינוקות אין מעניין אותן ביום הפורים, אבל מחנכן אותם לפני שנה ולפני שנתיים בשביל שיהיו רגילין במצוות" (יומא ח ד). "איש חייב לחנף בנו במצוות" (נויר כט). 3. חנף, ערך טקס חנפה, התחיל להשתמש: "מחנכין את הפוכין במועד" (מועד קטן א ו). – [לחנף את-, מחנף, יחנף]

א. לפניך טבלה שחסרים בה פרטי מידע על הפעלים בערך ח-נ-ך.

השלם את המידע בטבלה על פי הערך המילוני ח-נ-ך המובא לעיל. (4 נקודות)

הבניין	הפועל	רובד הלשון של הפועל	המשמעויות
פעל	חנף	מקרא	1. חידש, התחיל להשתמש... וכדומה 2. לימד, הדרוך, אמן
פיעל	חנף	תלמוד - לשון חז"ל	1. פיתח ועיצב את האופי, המידות והנימוסים 2. לימד והדרוך, אמן והרגיל 3. חנף, ערך טקס חנוכה, התחיל להשתמש

/המשך בעמוד 11/

(שים לב: סעיף ב של שאלה 7 בעמוד הבא.)

ב. לפניך קטע מ"איגרת לתלמידים" של האקדמיה ללשון העברית, הודן בפועל חנך.

מה הקשר בין "חנך בית" ובין הפסוק המפורסם מספר משלי (כב, 6): "חנך לנער על פי דרכו...?" בשני השימושים האלה מדובר על הכנה ואימון לשם מילוי תפקיד מסוים או לשם הקניית הרגלים מסוימים. אפשר להכין מבנה וחפץ ואפשר להכין אדם.

הפועל חנך הוא פוליסמי.

הוכח טענה זו על פי הערך המילוני שבעמוד 10 ועל פי דברי האקדמיה בקטע שלעיל.
(4 נקודות)

הפועל חנך הוא פוליסמי.

במילון - הפירושים מופיעים תחת אותו ערך, ויש קשר סמנטי ביניהם.

על פי דבר האקדמיה - "אפשר להכין מבנה וחפץ ואפשר להכין אדם".

8. א.

"פרשת חיי שזורה במסכת תקומת עמנו בארצנו" (שורות 3-4).

הקף את המשמעות הנכונה של המילה שזורה במשפט זה. (נקודה אחת)

— שמורה

— שגורה

— שלובה

— שבויה

ב.

"[ילין] פעל למען תחיית הלשון העברית והשרשה" (שורות 6-7).

הקף את המשמעות הנכונה של המילה להשריש במשפט זה. (נקודה אחת)

— לעקור

— להדגים

— לפתח

— להחדיר

ג.

"כארבעים שנה היה ילין הרוח החיה ב'ועד הלשון העברית' והטביע בו את חותם אישיותו"

(שורות 49-51).

הקף את המשמעות הנכונה של הביטוי "להטביע חותם" במשפט זה. (נקודה אחת)

— להשפיע על משהו באופן מובהק

— ליצור מטבעות לשון ייחודיים

— להשקיע דבר במים עד שהוא טובע

— לפעול רבות להפצת השפה העברית

/המשך בעמוד 12/

- 12 - הבנה, הבעה ולשון א', חורף תשע"ד, מס' 210,011107

9. במאמר נכתב כי "ילין לא היה איש מלחמה ופולמוס" (שורה 13).

משפט זה מנוסח על דרך השלילה.

כתוב את הרעיון המובע במשפט על דרך החיוב. (2 נקודות)

ילין היה איש שלום ובעל סובלנות.

10. "לשם כך ינקטו האמצעים האלה: מחזות ילדים בעברית, ערב שעשועים בעברית ועוד" (שורות 59-60).

לפניך ארבעה משפטים.

באיזה משפט מתאים להשתמש בפועל מהשורש נ-ק-ט?

כתוב במשפט המתאים את הפועל בצורתו הנכונה. (2 נקודות)

(1) ועד הלשון _____ לעצמו מטרה להחיות את הדיבור העברי.

(2) אליעזר בן־יהודה ודוד ילין נקטו פעולות חשובות להחייאת השפה העברית.

(3) רבים _____ ספק בסיכוייה של העברית להיות שפת הוראה במקצועות המדעיים.

(4) דוד ילין _____ מאמצים רבים להחייאת השפה העברית.

11. עיין בשורות 61-82 במאמר.

א. איזה שדה סמנטי בולט בשורות האלה? (2 נקודות)

מלחמה

ב. העתק מן השורות האלה ארבע מילים השייכות לשדה הסמנטי שציינת בסעיף א.

(2 נקודות)

סכסוך לוחמים

מאבק הקריב

להכריע

דרכי שלום

ג. לשם מה לדעתך השתמשה הכותבת בשדה סמנטי זה? (2 נקודות)

הכותבת השתמשה בשדה סמנטי זה על מנת להמחיש לקורא ולהעצים את המסר

לגבי פועלו של דוד ילין בסכסוך מלחמת השפות.

- 13 - הבנה, הבעה ולשון א', חורף תשע"ד, מס' 210,011107

(5 נקודות)

מילות היחס

12. א. לפניך שלושה משפטים. בכל משפט בחר במילת היחס המתאימה ביותר מבין האפשרויות המוצעות, וכתוב אותה בנטייתה הנכונה על פי ההקשר. (3 נקודות)

(1) תחיית הלשון העברית וחיזוק היישוב היהודי בארץ היו חשובים בעיני ילן, והוא פעל רבות למענם.
(תמורה, כלפי, למען, על אודות)

(2) על אף אופיו המתון היה ילן איש חזק ובעל השפעה, וכשהחליט לפעול למען תחיית העברית, איש לא היה יכול לעצור בעדו.
(מפני, בעד, כלפי, בעבור)

(3) דוד ילן כתב ספר דקדוק היסטורי מקיף של השפה העברית, והוא משמש בסיס שעל פיו נכתבו ספרי הדקדוק שכולנו מסתייעים בהם היום.
(מ, בעד, את, ב)

ב. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מודגש זוג של מילות יחס. בכל זוג הקף את הצורה הנכונה של מילת היחס מבין שתי האפשרויות המוצעות. (2 נקודות)

(1) אליעזר בן-יהודה ודוד ילן פעלו רבות למען הפצת העברית בארץ-ישראל, וראשי היישוב נהגו כלפיהם / כלפם בכבוד רב.

(2) ילן המשיך לפעול למען בית המדרש למורים בירושלים גם לאחר שפרש ממנו / ממנו.

/המשך בעמוד 14/

- 14 - הבנה, הבעה ולשון א', חורף תשע"ד, מס' 210,011107

פרק שלישי – תחביר ומערכת הצורות (24 נקודות)

בפרק זה שמונה שאלות: ארבע מתחום התחביר (13-16) וארבע מתחום מערכת הצורות (17-20).
ענה על ארבע שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן מתחום התחביר או מתחום מערכת הצורות
או משני התחומים, כרצונך (לכל שאלה – 6 נקודות).

תחביר

13. לפניך שלושה משפטים.

I. דוד ילין ערך סיורים לימודיים בדרכים רעועות לשם הכרת הארץ.

II. ראשי הציונות רצו שהלימודים בטכניון יתקיימו בעברית.

III. "מלחמת השפות" הסתיימה בניצחון העברית, ובעקבות זאת התחזק מאוד מעמדה של העברית בארץ.

העתק את שלושת המשפטים.

א. ציין בכל משפט את כל הנושאים והנשואים.

ב. ציין את הסוג התחבירי של כל אחד מן המשפטים: פשוט, איחוי (מחובר) או מורכב.

• אם המשפט הוא איחוי (מחובר), תחם בו את האיברים.

• אם המשפט מורכב, תחם בו את הפסוקית, וציין אם היא משלימת פועל או

משלימת שם.

נושא נושא

דוד ילין ערך סיורים לימודיים בדרכים רעועות לשם הכרת הארץ - פשוט

פסוקית מ"פ

נושא

נושא

נושא

נושא

ראשי הציונות רצו שהלימודים בטכניון יתקיימו בעברית - מורכב

נושא

נושא

נושא

נושא

מלחמת השפות" הסתיימה בניצחון העברית, ובעקבות זאת התחזק מאוד מעמדה

של העברית בארץ - מאוחד

- 15 - הבנה, הבעה ולשון א', חורף תשע"ד, מס' 210,011107

14. א. לפניך ארבעה משפטים.

I. דוד ילין חניך לאהבת הארץ, לפיכך הוא יצא לסיורים עם המורים החדשים של היישוב.

II. דרכי השלום של ילין גרמו לדחיית השתתפותו הגלויה במאבק על שפת ההוראה בטכניון.

III. ילין פעל רבות למען תחיית הלשון העברית.

IV. ההחלטה על היציאה לסיורים נבעה מאהבתו הרבה של ילין לארץ.

(1) בכל אחד מן המשפטים הקף את המילה המבטאת את הקשר הלוגי.

(2) — ציין את המספר של המשפט היוצא דופן מבחינת הקשר הלוגי שלו. III

— מהו הקשר הלוגי שלו? תכלית

(3) מה הקשר הלוגי המשותף לשאר המשפטים? סיבה ותוצאה

ב. לפניך שלושה משפטים.

I. באישיותו סימל דוד ילין את המחנך הארץ-ישראלי.

II. פעילותו של ילין במוסדות החינוך תרמה לקידום השפה העברית.

III. הסיורים שערך ילין בארץ התקיימו בכלי הרכב הרעועים של אותה תקופה.

ציין את התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים או הצירופים המסומנים בקו:

נושא, נושא, משלים שם (לוואי), משלים פועל.

I. באישיותו משלים פועל

II. במוסדות משלים שם

III. בכלי הרכב משלים פועל

/המשך בעמוד 16/

- 16 - הבנה, הבעה ולשון א', חורף תשע"ד, מס' 210,011107

15. לפניך שלושה משפטים.

- I. דוד ילין יזם הקמת שכונות חדשות בירושלים.
- II. יותר מחמישים שנה עסק דוד ילין בחינוך עברי, ובתקופה זו הוא חיבר ספרי לימוד.
- III. ש' הרמתי אמר כי באישיותו של דוד ילין התמזגו ערכי מסורת מגוונים.

א. (1) ציין את הסוג התחבירי של כל משפט: פשוט, איחוי (מחובר) או מורכב.

משפט I: _____ פשוט

משפט II: _____ איחוי

משפט III: _____ מורכב

(2) ציין את התפקיד התחבירי של המילים "דוד ילין" בכל משפט.

משפט I: _____ נושא

משפט II: _____ נושא

משפט III: _____ משלים שם

(3) העתק ממשפט II מאזכר ל"דוד ילין", וציין את תפקידו התחבירי של המאזכר שצינת.

הוא = נושא

ב. לפניך משפט.

בטכניון שיקום בארץ-ישראל יתקיימו הלימודים בעברית.

לפניך שלוש דרכים לתחימת המשפט, אך רק אחת מהן נכונה. הקף אותה, ונמק את תשובתך במונחים תחביריים.

(1) בטכניון שיקום בארץ-ישראל יתקיימו הלימודים בעברית.

(2) בטכניון שיקום בארץ-ישראל יתקיימו הלימודים בעברית.

(3) בטכניון שיקום בארץ-ישראל יתקיימו הלימודים בעברית.

משפט מורכב בנוי משני חלקים: עיקרי ופסוקית.

נימוק: בכל אחד מהם חייב להופיע נושא ונשוא.

במשפט מס' 1 אין נושא ונשוא בעיקרי.

במשפט מס' 3 הפסוקית לא נפתחת במילת השעבוד ש'.

במשפט 2 הפסוקית פותחת במילת השעבוד ש', ויש נושא ונשוא בעיקרי.

17 - הבנה, הבעה ולשון א', חורף תשע"ד, מס' 210,011107

16. א. בין מחדשי המילים בארץ-ישראל לבין סופרי הגולה הייתה מחלוקת. סופרי הגולה יצאו נגד יצירת מילים חדשות שאינן במקורותינו. לפניך קטע ממאמר שכתב דוד ילין, ובו הוא פונה בעניין זה לסופרי הגולה. "קל מאוד לכם, אתם היושבים בחוץ לארץ, להסתפק במה שיש כבר בלשון. אתם לא קיבלתם עליכם חובת הדיבור העברי. כל עניינכם עם הלשון הוא רק עניין שבכתב".

(1) כתוב את הקטע בדיבור עקיף.

דוד ילין אמר לסופרי הגולה שקל להם מאוד להסתפק במה שיש כבר בלשון, הם יושבים בחוץ לארץ, הם לא קיבלו עליהם חובת הדיבור העברי, וכל עניינם עם הלשון הוא רק עניין שבכתב.

(2) העתק דוגמה אחת לשינוי שעשית במעבר מדיבור ישיר לדיבור עקיף, והסבר אותו. בדיבור ישיר יש שימוש בגוף שני (לכם, עניינכם, קיבלתם) המציין פנייה ישירה לנמען, ובמעבר לדיבור עקיף משתמשים בגוף שלישי (להם, עניינם, קיבלו) לשם מסירת הדברים.

ב. (1) העתק מן הפסקה הראשונה במאמר (שורות 1-7) שלושה צירופי סמיכות. מנהיג ציבור, פרשת חיו, תקומת עמנו, מצוקת היישוב, בניין ירושלים, תחיית הלשון.

(2) לפניך שני צירופי סמיכות מיוחדים. ציין מהי דרך היידוע של כל אחד מהם.

משפחת אמו _____ כינוי שייכות חבור בסומך

ארץ-ישראל _____ הסומך שם פרטי

/המשך בעמוד 18/

- 18 - הבנה, הבעה ולשון א', חורף תשע"ד, מס' 011107, 210

מערכת הצורות

17. לפניך משפט וקטע קצר, ובהם מילים מודגשות.

— לשלטונות המנדט **הוגשה בקשה** על ידי דוד ילין ואליעזר בן־יהודה להכיר בעברית כאחת משלוש השפות הרשמיות בארץ.

— דוד ילין הגיב על **ההצעה** לכתוב עברית באותיות לטיניות: "חושב הנני כי השפה שבעל פה והשפה שבכתב קשורות קשר טבעי אשר לא יוכל **להינתק** [...], וכשם שבשפה שבעל פה ישנן צורות קיימות בלתי משתנות בעיקרן במבטא, כך ישנה לשפה שבכתב צורתה הקבועה לה, ואשר בה **מכירים** אותה תמיד".

בטבלה שלפניך שובצו המילים המודגשות.

בכל שורה בטבלה השלם את המידע החסר בנוגע לכל מילה.

(אין להשלים את המידע במשבצות המושחרות.)

שם פועל (באותו בניין)	שם פועל (באותו בניין)	בניין	שורש	פועל
		הופעל	נ.ג.ש	הִגְשָׁה
בִּקְשָׁה	לִבְקֹשׁ	פיעל	ב.ק.ש	בִּקֵּשׁ
הִצָּעָה	לְהִצִּיעַ	הפעיל	י.צ.ע	הִצִּיעַ
הִנָּתְקוּת	לְהִנָּתֵק	נפעל	נ.ת.ק	
הִכָּרָה	לְהִכִּיר	הפעיל	נ.כ.ר	מִכִּירִים

- 19 - הבנה, הבעה ולשון א', חורף תשע"ד, מס' 210,011107

18. א. — שיטת הפיסוק בעברית השתנתה עם השנים, וכיום נהוגה שיטת פיסוק לפי חוקי הפיסוק האנגלי.

— מילים רבות חדשו על ידי דוד ילין.

(1) כתוב את הבניין של כל אחת מצורות הפועל המודגשות.

קל נהוגה

פועל חדשו

(2) מהי המשמעות המשותפת של שתי צורות הפועל: נהוגה וחדשו.

סביל

ב. לפניך קטע מן המאמר ובו פעלים מודגשים.

"... הוא העמיד את כל יוקרתו האישית והחינוכית לצד הלוחמים, הקריב את כל זכויותיו

ומשכורתו, הזעיק את בני ירושלים [...] הוא נשא נאומים, כתב תזכירים [...]

ושלח מכתבים לאישים בעלי השפעה" (שורות 73-81).

(1) מהי המשמעות המשותפת ל**בניינים** של הפעלים המודגשים בקטע?

פעיל

(2) מה אפשר ללמוד מריבוי הפעלים על דמותו של ילין?

ריבוי הפעלים מדגיש את היותו איש רב עשייה; אדם מוסרי ומסור בעל השפעה

חברתית שנלחם על עקרונותיו תוך דבקות במטרה.

(3) לפניך שניים מן הפעלים שבקטע.

הזעיק, שלח

כתוב כל אחד מן הפעלים האלה בגוף מדבר (גוף ראשון, יחיד), בזמן עתיד.

אזעיק

אשלח

ג. במשפט שלפניך הקף את הצורה המבטאת את ההגייה הנכונה של הפועל מבין

שתי האפשרויות המוצעות.

ועד הלשון הציב / הציב לעצמו מטרה אחת: להחיות את הדיבור העברי ולהפיצו.

- 20 - הבנה, הבעה ולשון א', חורף תשע"ד, מס' 011107, 210

19. א. "ילין היה מורה ומְחַנֵּךְ משורש נשמתו" (שורה 27).

(1) ציין מהו חלק הדיבור של המילה המודגשת. שם עצם

(2) כתוב משפט שבו המילה המודגשת תשמש חלק דיבור אחר.

האב מחנך את בנו.

ב. "הוא סימל באישיותו, בכוחותיו הרוחניים ובכושרו המעשי והארגוני את המחנך

הארץ-ישראלי" (שורות 27-28).

(1) ציין מהו חלק הדיבור של המילים מעשי, ארגוני.

שם תואר

(2) מהו התפקיד המשותף של הצורנים הסופיים במילים אישיותו, כוחותיו, כושרו?

כינוי שייכות שלו (צורן נטייה)

(3) במילה רוחניים יש שני צורנים: צורן גזירה וצורן נטייה.

הוכח קביעה זו.

רוח + סָנִי ← רוחני + סִים = רוחניים

צורן נטייה

צורן גזירה

לציון רבים

לציון שם תואר

/המשך בעמוד 21/

20. א. לפניך כמה מהמילים שחידש ילין.

בְּדִיחָה טְרָדָן מְדַשָּׂאָה עֶקֶיף
מִצְפֵּן מִצְלָמָה נָדִיר קֶטֶר שִׁחְקוֹן

(1) מהי דרך התצורה של המילים ברשימה זו? פרט את דרך התצורה של שלוש מילים מן הרשימה. * שורש ומשקל

קֶטֶר - שורש ק.ט.ר. משקל קֶטֶל	עֶקֶיף - שורש ע.ק.פ. משקל קֶטִיל
בְּדִיחָה - שורש ב.ד.ח. משקל קֶטִילָה	מִצְפֵּן - שורש צ.פ.נ. משקל מִקְטֵל
טְרָדָן - שורש ט.ר.ד. משקל קֶטֶלָן	מִצְלָמָה - שורש צ.ל.מ. משקל מִקְטֵלָה
מִדְשָׂאָה - שורש ד.ש.א. משקל מִקְטֵלָה	נָדִיר - שורש נ.ד.ר. משקל קֶטִיל

(2) ילין חידש גם את המילה יְדִית.

— במה שונה דרך התצורה של המילה יְדִית מדרך התצורה של המילים שציינת בסעיף (1)?

דרך התצורה של המילה ידית היא בסיס + צורן גזירה סופי, ואילו השמות בסעיף 1 דרך תצורתם - שורש ומשקל. פרט את דרך תצורתה של המילה יְדִית.

יד + סית - ידית

לציון כלים / מכשירים

ב. ילין חידש גם את המילה צֵלוֹם.

— לאיזה בניין שייכת המילה צֵלוֹם? פִּיעֵל

— מצא בשורות 1-3 במאמר מילה אחרת (פועל או שם) השייכת לאותו הבניין.

מחנך, יישוב

/בהמשך דפי טיוטה/

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך